

Comenjar-nos el sud:

Els IMPACTES del nostre consum a Amèrica Llatina

El Port de Barcelona

El Port de Barcelona és el més important en creuers i un dels majors de mercaderies del Mediterrani. Ocupa una superfície de 829 hectàrees, i disposa de més de 20 quilòmetres de molls. En aquest espai es poden trobar terminals especialitzades com les quatre per a contenidors, la de fruita, la de cacau i cafè, la del frigorífic o diverses destinades a cereals com la soja.

El Port de Barcelona va moure 43.987.887 milions de tones de mercaderies i 1.945.733 TEU de contenidors l'any 2010. En el 2000 hi havia mogut 29.804.891 i 1.387.570 respectivament. Amb aquest creixement, no és estrany que el Port estigui sent ampliat, dins del Segon Pla Estratègic 2003-2015. L'objectiu últim d'aquesta política de creixement és consolidar el Port com la porta sud d'entrada de les mercaderies a Europa. I per això, paral·lelament, s'està construint una potent xarxa de transport terrestre.

L'ampliació del Port de Barcelona ha requerit desviar i traslladar la desembocadura del riu Llobregat 2 quilòmetres al Sud. El Riu Llobregat és el segon en importància de les conques catalanes i el seu delta conforma una de les zones agràries més riques del país. Les mesures per reduir l'impacte mediambiental i sobre la producció agrícola de les obres han estat qualificades com a inútils per organitzacions ecologistes i científics.

UN PROJECTE DE:

AMB EL SUPORT DE:

Soja al Paraguai

IMPACTES EN EL MON RURAL

Soja i conflictivitat social

L'agroindústria **expulsa la petita pagesia i comunitats indígenes** dels seus territoris per ampliar la producció de soja. Els mecanismes són diversos: des del desallotjament violent al mecanisme de l'endeutament o el bombardeig aeri amb agrotòxics com el glifosat (Roundup).

La conflictivitat rural ha augmentat per la lluita camperola i indígena en la defensa dels seus drets. Entre 2008 i 2009, el nombre de casos de **violacions dels drets humans** la pagesia i de les comunitats indígenes portats als tribunals paraguaians va ser de 347, i majoritàriament concentrats en els departaments productors de soja.

Migració rural

Aquesta situació està incrementant la migració del camp a la ciutat i els índexs d'empobriment del país. La migració també es resultat de les **poques oportunitats laborals que genera la soja**: a diferència del model de producció camperol, l'agroindústria disposa de menys persones treballadores perquè es basa en la mecanització. Aquesta situació afecta més a les dones.

Pèrdua de Sobirania Alimentària

A mesura que augmenten les terres agrícoles dedicades a la soja per a l'exportació, Paraguai augmenta la seva **dependència** de les importacions d'aliments.

Destí dels beneficis

Les empreses beneficiades són corporacions estrangeres, que controlen la producció i l'exportació de soja i l'importació d'insums agraris:

- 1 Monsanto** té gairebé el monopoli de les importacions d'insums agraris gràcies a la seva patent de soja transgènica
- 2 Les grans indústries productores són brasileres**, que actuen de manera integrada amb conglomerats internacionals
- 3 Les transnacionals Cargill, ADM i Bunge** són les principals exportadores

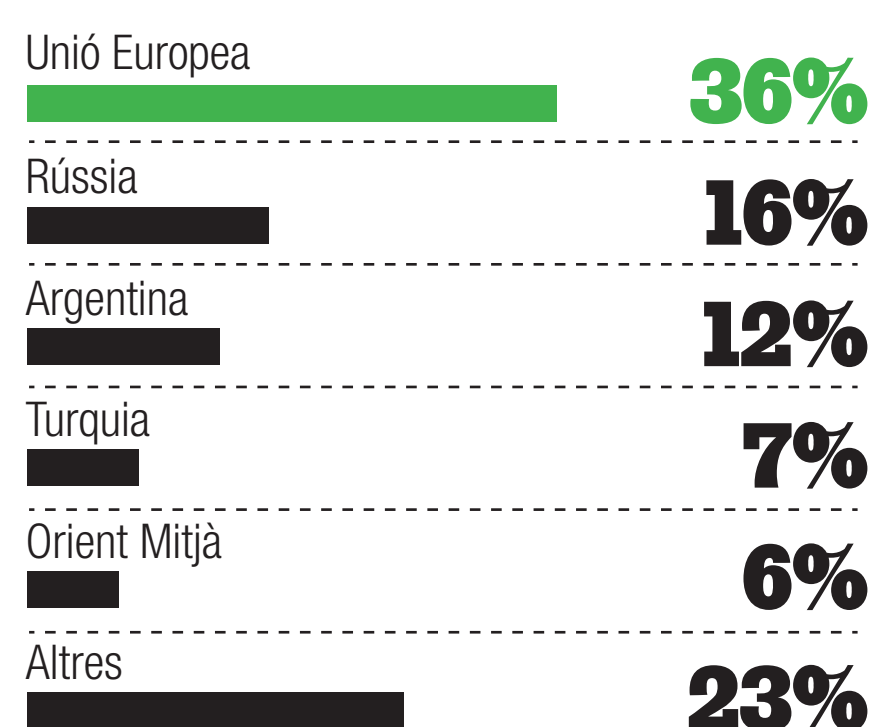
Organitzacions paraguaianes en lluita

- Coordinadora Nacional de Organizaciones de Mujeres Trabajadoras Rurales e Indígenas (CONAMURI)
- Movimiento Campesino Paraguayo (MCP)
- Mesa Coordinadora Nacional de organizaciones Campesinas (MCNOC)
- Organización Nacional Campesina (ONAC)
- Movimiento Agrario Popular (MAP)
- Central Nacional de Organizaciones Campesinas, Indígenas y Populares (CNOICP)
- Coordinadora de Organizaciones Campesinas del Paraguay (COC).

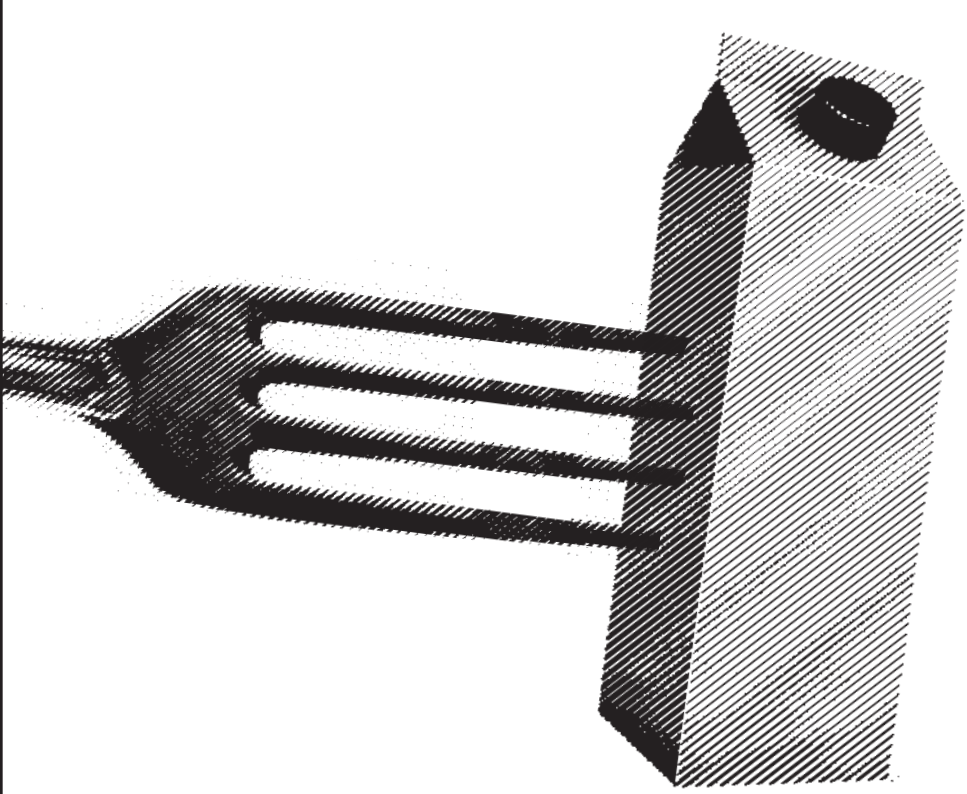
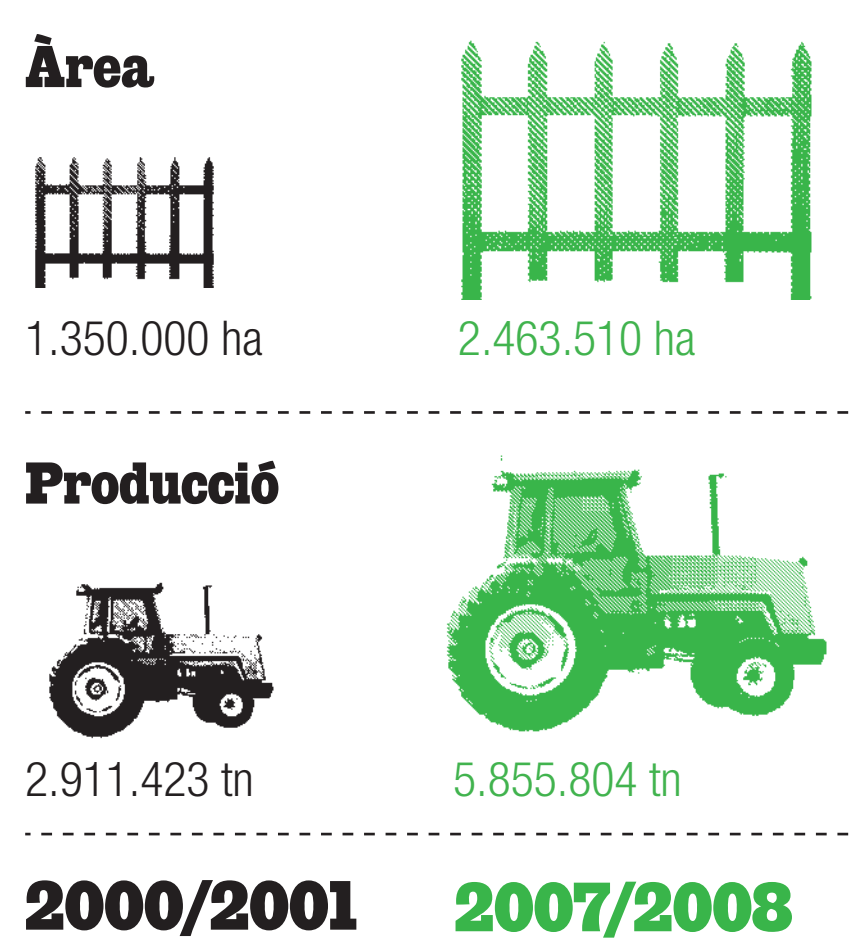
Mapa: Departamentos sembrados en Paraguai

Destí: ¹ Destí: Principals països receptors de la soja paraguaià (any 2008)

Producció: ² Superfície destinada a la soja i producció en Paraguai

Aumento del área de cultivo de soja en 10 años

201%

Soja del Paraguai

EL COST d'exportar

INFRAESTRUCTURA D'EXPORTACIÓ: IIRSA

Què és IIRSA?

L'Iniciativa per a la Integració de la Infraestructura Regional Sud-americana (IIRSA) és un **programa d'infraestructura de transport, energia i telecomunicacions** comú als 12 països de l'Amèrica del Sud (Argentina, Bolívia, Brasil, Xile, Colòmbia, Equador, Guyana, Paraguai, Perú, Surinam, Uruguai i Veneçuela).

L'objectiu de l'IIRSA és facilitar l'expansió de l'explotació de petroli, gas, carbó o minerals o l'avanç de l'agroindústria en àrees no-tradicionals com ara l'Amazònia. Moltes vegades, les infraestructures coincideixen amb àrees vulnerables des del punt de vista ambiental afectant territoris de Pobles Indígenes.

IIRSA ha estat definit sense consultar als parlaments nacionals ni a les poblacions afectades pels megaprojectes. Per tant, els megaprojectes generen una quantitat considerable de protestes

IIRSA i la soja paraguaia

IIRSA divideix Amèrica del Sud en 10 "**Eixos d'Integració i Desenvolupament**". Per al transport de la soja paraguaia a Europa s'utilitza l'Eix 9: Hidrovia Paraguai-paranà. La Hidrovia Paraguai-paranà s'estén al llarg de 3.442 quilòmetres des Port Càceres (Mato Grosso, Brasil), travessant Paraguai i desembocant al delta del Paranà. Argentina, Bolívia, Brasil, Paraguai i Uruguai comparteixen aquest sistema fluvial. El territori d'influència de l'Eix engloba una superfície de 3.837.593 km², el que representa el 29,57% de la suma de superfície total dels països que conformen l'Eix.

Es preveu la realització d'un total de 111 projectes en aquest Eix de l'IIRSA: des de carreteres per transportar les mercaderies fins a la hidrovia, fins l'ampliació de ports o la construcció de centrals termoelèctriques. La soja i els seus derivats constitueixen els productes més importants en volum a transportar per la Hidrovia.

Impactes mediambientals de la infraestructura

Els projectes de **drenatge, enderrocament i eixamplament** de conques impacten sobre el riu i la conca. Especialment significatiu serà l'impacte sobre el Pantanal, una extensa àrea d'aiguamolls i un dels principals espais ecològics de Sudamèrica. El Pantanal és la major plana d'inundació del planeta.

Conseqüències de IIRSA en el Pantanal:

- L'alteració del règim hídic farà disminuir l'espai del Pantanal. En desaparèixer el seu efecte regulador les inundacions augmentaran.
- La reducció de l'àrea del Aiguamoll tornarà més àrid el clima de la regió
- Pèrdua de l'ecosistema i fauna del Pantanal

Conseqüències de IIRSA a la resta de les conques fluvials:

- La qualitat fisicoquímica de l'aigua es veurà deteriorada a causa de l'augment de les activitats productives i la re-suspensió dels sediments
- Extinció d'espècies aquàtiques i terrestres fluvials
- Contaminació de l'aigua

Efectes sobre la població indígena de la conca

- Desenvolupament d'enfermetats a població de ribera
- Pèrdua en l'accés als recursos en que basen la seva subsistència (pesca i caça)
- Migració i pèrdua de diversitat cultural

Mapa: hidrovia Paraguai Paranà

Consum: L'Estat Espanyol

92%
Producció de pinsos animals:

8%
Producció de pinsos animals:

Importació: Importació de soja que entra per el Port de Barcelona

1,676

Millones de toneladas de **soja** gestionats pel Port de Barcelona al 2010.

2,575

Millones de toneladas de **mercaderies** procedents de la Costa Atlàntica de Sudamèrica al 2010.

Plàtans a l'Equador

LES CONDICIONS LABORALS a les plantacions

Condicions laborals a les plantacions

Les treballadores i treballadors generalment habiten a la mateixa plantació en **condicions massa sovint inhumanes**, i pateixen l'**aplicació aèria de químics** sobre les collites (fumigacions). L'ús de roba de protecció als agroquímics s'utilitza poc o res.

Les persones que treballen a les plantacions tenen una jornada laboral generalment de 10 a 12 hores diàries en **condicions ambientals força extremes** de calor i humitat. Els sous no acostumen a representar més de un 1% del preu final del plàtan.

El **dret a organitzar-se lliurement en sindicats és sovint negat** a les persones treballadores de les plantacions. És comú l'acomiadament a les treballadores i treballadors per organitzar activitats sindicals. Els membres sindicals formen part de llistes negres que circulen entre les diferents companyies bananeres i no aconseguen treball en cap d'elles.

La situació de la dona treballadora a les plantacions és pitjor

- El seu sou suposa entre 1/3 i 1/4 part del de l'home
- El 60% de les dones treballadores de les bananeres són mares solteres que mantenen la família
- L'assetjament i suborn sexual és comú : "les dones generalment són forçades a ficar-se al llit amb els seus supervisors per a assegurar-se un treball permanent, si no ho fan, perden la seva ocupació" (Iris Munguía, Coordinadora de la Secretaria de Dones de la Coordinació de Sindicats Bananeros d'Amèrica Llatina)

Control de la producció, explotació i comercialització

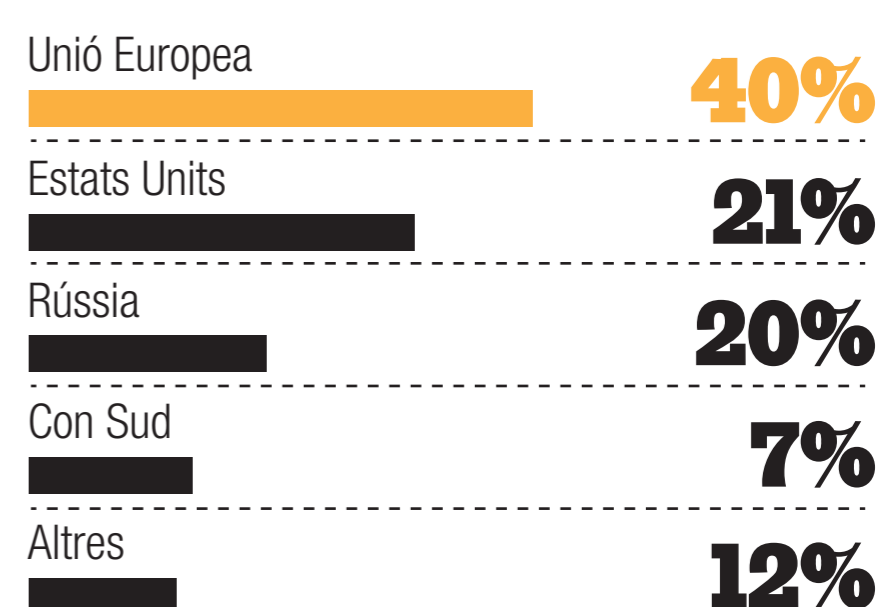
EXPORTACIO: Deu empreses, majoritàriament estrangeres, controlen l'exportació. Les principals són:

MADURACIO: Arribat a l'Estat espanyol, el plàtan es dirigeix a un centre de maduració que s'encarrega d'induir artificialment la seva maduració i així controlar la sortida esglaonada del plàtan en funció d'interessos comercials. Les tres principals són: ARC Eurobanan, Bargasosa i Dole

ALMACENATGE: La principal central de compra és SOCOMO que pertany al Grup Carrefour

VENTA A LA PERSONA CONSUMIDORA: Cinc empreses controlen gairebé el 60% dels aliments consumits: Carrefour, Mercadona, Eroski, Auchan i El Corte Inglés.

Exportació: Principals països receptors de plàtans d'equador (any 2010)

Producció: Superfície destinada al plàtan

216

Miles de Hectàrees, distribuïdes en més de 6000 plantacions

Exportació: Volum exportat (any 2010)

265

Millons de capsos (de 18.14 Kg cada capsos)

Quantitat de plàtans exportats a Unió Europea

40%

Plàtans de l'Equador

El COST d'exportar

INFRAESTRUCTURA D'EXPORTACIÓ: IIRSA

IIRSA, l'Eix de l'Amazones i el plàtan de l'Equador

Actualment el plàtan destinat a Europa surt pels ports marítims des d'on són conduïts fins al Canal de Panamà. Però l'IIRSA planteja una via alternativa que farà més ràpid el transport: **la sortida per l'Amazones** (Eix 6). Aquest eix, en connectar l'Oceà Pacífic amb l'Atlàntic, pot reduir el transport en 15 dies.

A l'Equador, la ruta que més s'està consolidant és la que vincula el **Port de Manta** amb la ciutat brasilera de **Manaus**, al cor de l'Amazònia. Es preveu la integració de les províncies amazòniques de Napo i Orellana amb la Serra i la Costa, consolidant una via fluvial pel riu Napo .

Conflictes socioambientals

El projecte Manta-Manaus, però, tindrà greus impactes socials i ambientals:

- La construcció de les infraestructures i el drenatge del Riu Napo per fer-lo navegable afectaran el Parc Nacional Llanganates, la Reserva del Cuyabeno i el Parc Nacional del Yasuní. Aquest últim és una de les àrees més riques en biodiversitat del planeta, i és considerat Reserva de la Biosfera
- La millora de les infraestructures viàries afavorirà la colonització d'espais vulnerables. Avançarà la frontera agrícola de monocultius a la selva i augmentarà la caça il·legal
- La Coordinadora Andina d'Organitzacions Amazòniques (CAOI) considera que el projecte representa un risc real per a les comunitats indígenes de la zona, especialment de grups no contactats com els Tarmenane i els Tagaeri, que formen part del Poble Huaorani.

Impactes mediambientals de la infraestructura

Els projectes de drenatge, enderrocament i eixamplament de conques **impacten sobre el riu i la conca**. Especialment significatiu serà l'impacte sobre el Pantanal, una extensa àrea d'aiguamolls i un dels principals espais ecològics de Sudamèrica. El Pantanal és la major plana d'inundació del planeta.

Conseqüències de IIRSA en el Pantanal:

- L'alteració del règim hídric farà disminuir l'espai del Pantanal. En desaparèixer el seu efecte regulador les inundacions augmentaran.
- La reducció de l'àrea del Aiguamoll tornarà més àrid el clima de la regió
- Perdua de l'ecosistema i fauna del Pantanal

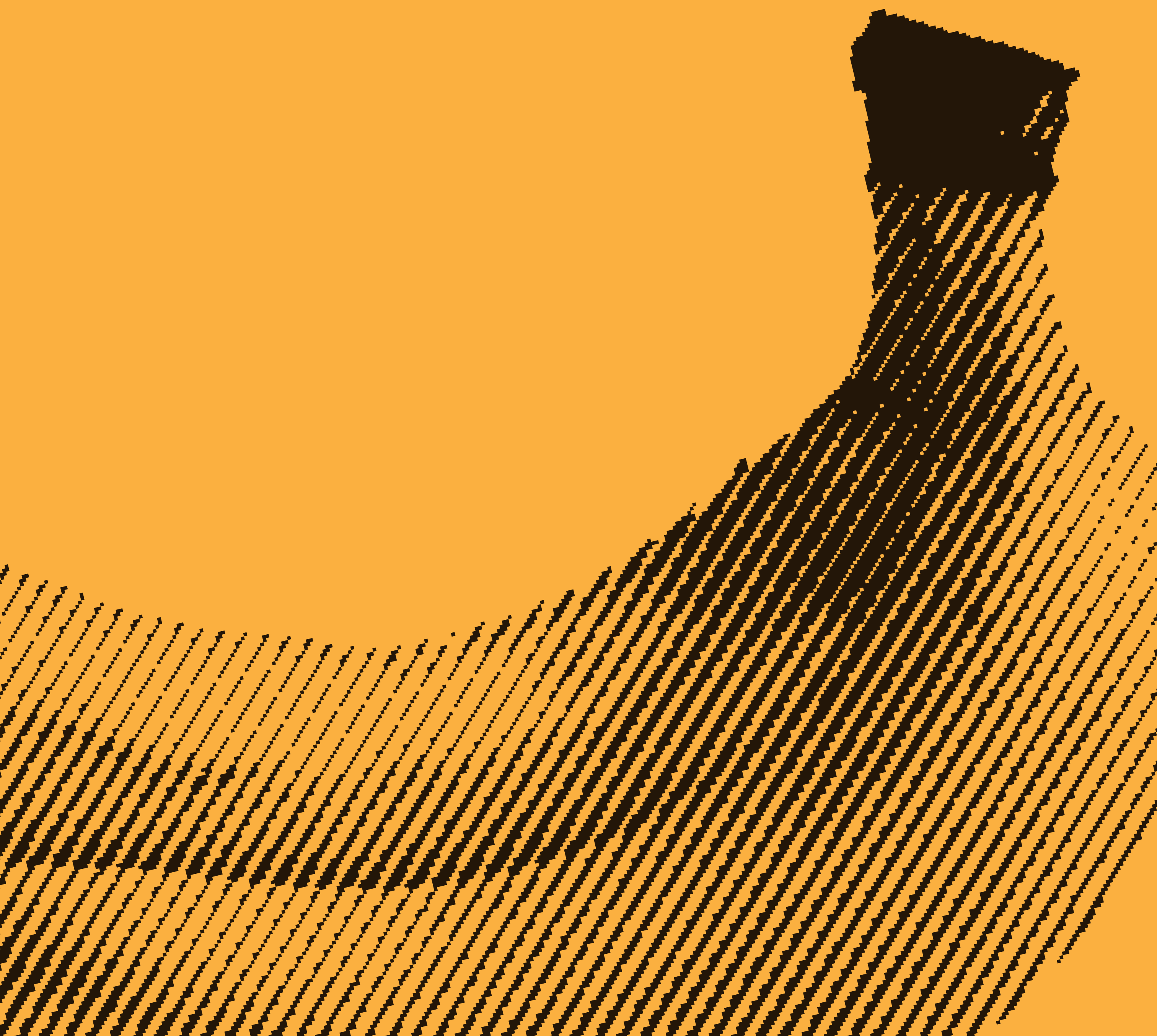
**Importació:
de fruita que entra
per el Port de Barcelona**

505

Miles de toneladas **de fruites i hortalisses** gestionats pel Port de Barcelonaal 2010.

359

Miles de toneladas de **mercaderies procedents de la Costa del Pacífic de Sudamèrica** descarregades pel Port de Barcelonaal 2010.

Gamba de El Salvador

La DEPREDACIÓ de la costa

La gamba de cultiu de El Salvador

Fins fa pocs anys, les gambes eren emprades com un article culinari de luxe. Avui, l'augment en les seves captures i el seu cultiu industrial han afavorit una disminució molt important del seu preu en el mercat internacional.

A El Salvador, el cultiu de gambes es fa de manera intensiva. S'inicia amb la **pesca de les larves** en el seu mitjà natural i posteriorment **s'engreixen en estanys artificials** amb pinsos d'engreix. Un dels components dels pinsos és la farina de peix. Són necessaris 2,8 kg de peix per a produir 1 kg de gamba. La densitat de gambes en els estanys és molt elevada i per a evitar la propagació de malalties s'utilitzen antibiòtics.

El cultiu de la gamba es concentra al llarg de 55 quilòmetres de costa: des de la desembocadura del riu Lempa fins a la Bocana La Chepona (Jucuarán). Representa l'ecosistema marí costaner més important de El Salvador per l'extensió dels seus manglars.

Alguns dels impactes mediambientals

Procés de construcció d'infraestructures (piscines, canals i carreteres d'accés)

Impacte: Destrucció o degradació d'ecosistemes costers aquàtics

Resultat: Pèrdua d'hàbitat i reducció de la productivitat de l'ecosistema

Dragatges i deposició de materials de dragatge

Impacte: Alteració del flux de l'estuari i de la hidrologia local

Resultat:

- Pèrdua de l'estoc de gamba silvestre i fauna aquàtica
- Desertificació
- Pèrdua de reciclatge de nutrients
- Erosió i sedimentació del sòl
- Increment de riscos naturals
- Salinització de l'aigua subterrània

Extracció d'aigua subterrània per a omplir piscines

Impacte: Entrada d'aigua salina i salinització d'aquífers

Resultat:

- Degradació de l'aigua per consum humà i agrícola
- Reducció de l'estoc de les pesqueries
- Menors captures i impacte en comunitats locals

Efluent de les piscines

Impacte: Eutrofició i contaminació de les aigües adjacents per matèria orgànica i productes químics

Resultat:

- Mortalitat de la fauna
- Canvis en la biota bènica i en la biodiversitat
- Efectes en la salut humana

Sobrepesca de Postlarve i femelles ovades de les gambes

Impacte: Declinació de les poblacions de gamba silvestre a la costa

Resultat: Reducció de les captures de pescadors i població costanera

Destí:

Principals països productors y receptors

Xina

El primer **productor** mundial de gambes

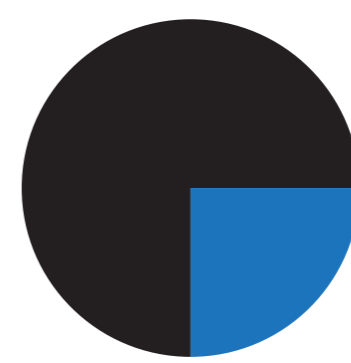
Tailandia

El primer **exportador** mundial de gambes

EEUU

El principal **destí d'exportació** de les gambes de El Salvador

Producció: de gambes comercialitzades

75%

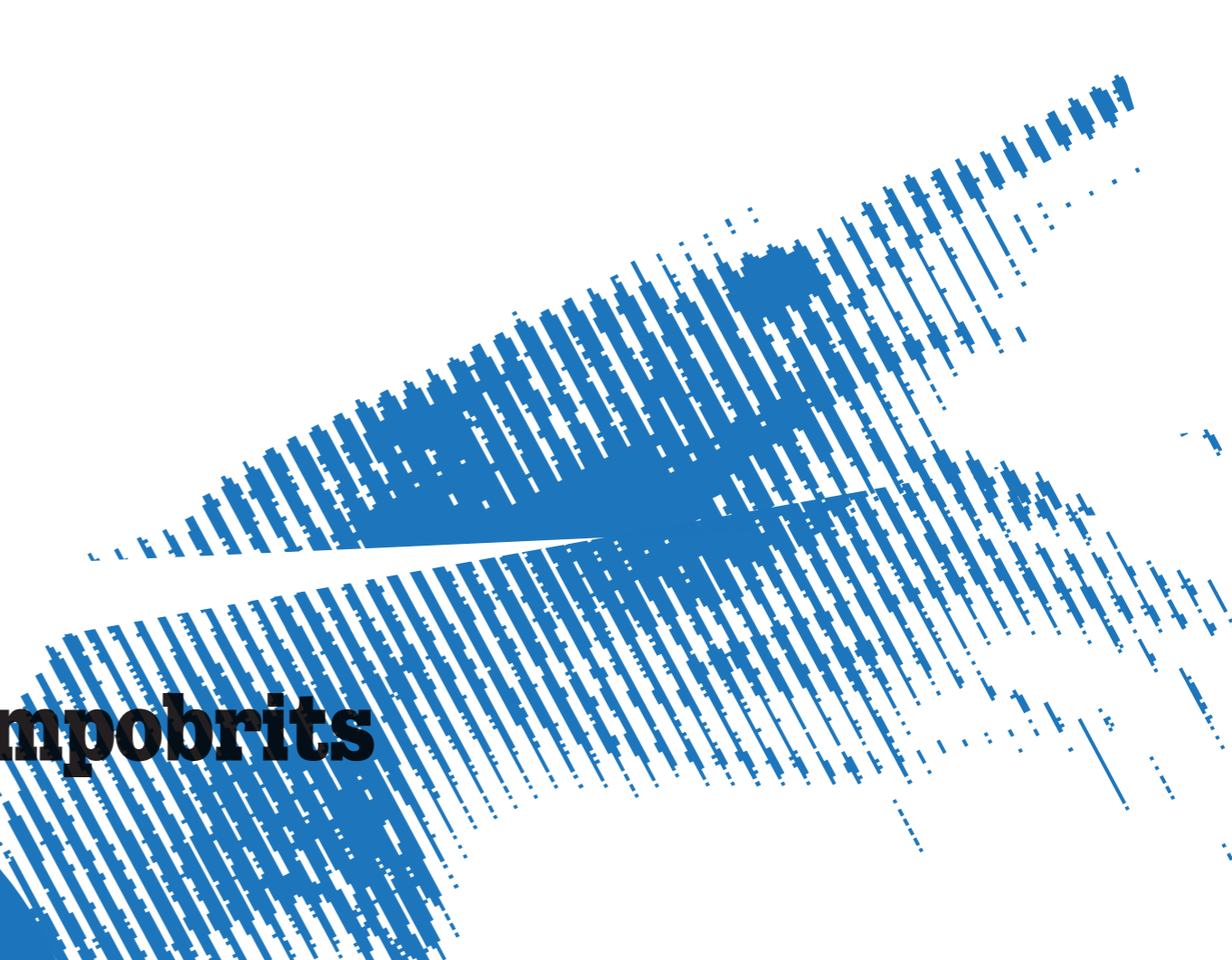
Gamba obtinguda de la pesca

25%

Gamba de cultiu

Porcentaje de la gamba del cultiu produïda pels països empobrits

99%

Gamba de El Salvador

EL COST d'exportar

INFRAESTRUCTURA D'EXPORTACIÓ: PROJECTE MESOAMÈRICA (ABANS PLA PUEBLA-PANAMÀ)

Què és el Projecte Mesoamèrica?

El 2001, els presidents centreamericans van llançar oficialment el Plan Puebla-Panamà (després Projecte Mesoamèrica), com a **instrument per a accelerar la integració i impulsar el desenvolupament de la regió**.

El Projecte Mesoamèrica es compon de més de 100 projectes i inversions estimades en més de 5.000 milions d'euros. Entre les entitats que promouen el projecte es situen **instàncies públiques espanyoles**, com ara l'Institut Espanyol de Comerç Exterior i l'Institut de Crèdit Oficial d'Espanya. Empreses de l'Estat espanyol com ara **Endesa, Iberdrola o Abengoa** s'han vist beneficiades.

Projecte Mesoamèrica i la gamba de El Salvador

Els corredors logístics interoceànics o **“Canals Secs”** són **carreteres que vincularan l'Oceà Pacífic amb l'Atlàntic**. El Canal Sec El Salvador – Honduras, en fase d'execució, transportarà mercaderies entre Puerto Cutuco (El Salvador) i Puerto Cortés (Hondures). Aquesta serà la sortida “natural” de la gamba de El Salvador cap a Europa.

Impactes de la infraestructura

El Projecte Mesoamèrica millorarà l'accés a recursos (terres, petroli, mineria,...) propers als Estats Units i ben comunicats amb Àsia i Europa. Més enllà de l'impacte de la seva construcció en els ecosistemes, les infraestructures facilitaran **processos d'expropiació i d'explotació** d'espais en detriment de la població local.

Resistència popular

Des del 2001, una extensa xarxa d'organitzacions socials, camperoles i indígenes ha documentat els possibles impactes dels megaprojectes i ha portat a terme trobades a nivell nacional i internacional per coordinar la resistència. **Les protestes han permès aturar, postergar i alterar diverses obres**. La comunitat camperola d'Atenco va aturar la construcció d'un aeroport que pretenia expropiar 5300 hectàrees de terres productives.

Altres organitzacions i col·lectius que s'oposen als megaprojectes són:

- Consejo de ejidatarios y comunidades opositoras a la Presa La Parota (Mèxic)
- Consejo Cívico de Organizaciones Populares e Indígenas de Honduras
- Asociación de Comunidades Afectadas por el Anillo Periférico (El Salvador)
- Comunidad Maya de Sipacapa (Guatemala)
- Unión de Comunidades Indígenas de la Zona Norte del Istmo (Mèxic)
- Grupo Solidario de la Venta (Mèxic)
- Asociación de Comunidades Rurales de Chalatenango (El Salvador)

Mapa: Producció de gamba a El Salvador

Mapa: Canal Sec El Salvador – Honduras: de Puerto Cutuco (El Salvador) a Puerto Cortés (Hondures)

Importació: La gamba congelat que entra per el Port de Barcelona

6.555

Toneladas de **gambes i gambetes congelats** gestionats pel Port de Barcelona al 2010.

779,8

Millones de toneladas de **mercaderies** procedents de la Costa del Pacífic de Sudamèrica al 2010.